

Lagrima di San Pietro
Orlando di Lasso

Cappella Gabrieli

dirigent
Maarten Michielsen

organist
Yoshi Kazama

12 april 2012 20.15 uur
Teresia van Avilakerk
Den Haag

14 april 2012 16.00 uur
Eendrachtserk
Rotterdam

Lagrima di San Pietro • Orlando di Lasso

Cappella Gabrieli Zingt Lassus' *Lagrime di San Pietro*, voor de derde keer

Achtergrond

Van oudsher werd Lassus' compositie *Lagrime di San Pietro* uitgevoerd op de eerste zondag na Pasen. Deze zondag was de afsluiting van het zogenaamde paasoctaaf, de periode van acht dagen die begint op Paaszondag en eindigt op de zondag erna. Deze laatste zondag wordt ook wel 'beloken Pasen' genoemd. 'Beloken' komt uit het Oudnederlands en is het voltooid deelwoord van 'beluiken' of 'luiken', wat 'sluiten' of 'dichtgaan' betekent (vandaar ook het Engelse 'lock'); oorspronkelijk van een ruimte (bijvoorbeeld 'een beloken kamer'), maar ook van een bepaalde tijdsperiode, zoals de dagen na Pasen. Beloken Pasen betekent dus niets meer dan 'besloten / afgesloten pasen', en wel omdat op die dag het paasoctaaf eindigde. De octaaf-feesten hadden het karakter van afsluiting en voorbereiding op iets nieuws.

Oorspronkelijk werd Lassus' *Lagrime* dus zeven dagen na Paaszondag uitgevoerd. Dit is een eerste verwijzing naar de getallensymboliek die in dit stuk een belangrijke rol speelt. Alles draait om de getallen drie en zeven. Het werk is zevenstemmig en bestaat uit drie delen die elk zeven verzen omvatten. Om te beginnen met het getal drie: Petrus verloochende Jezus driemaal; de haan kraaide driemaal; de Heilige Drieëenheid van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest; Christus zei: 'Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven'.

Ook het getal zeven speelt in de christelijke leer een belangrijke rol: de zeven deugden en de zeven hoofdzonden, en de zeven smarten van de Heilige Maagd Maria: de profetie van Simeon; de vlucht naar Egypte; het zoekraken van Jezus in de tempel; haar ontmoeting met Jezus op weg naar Golgotha; Jezus' dood aan het kruis; zijn levenloze lichaam in haar armen na de kruisafname; en de begraving van Jezus.

Het gedicht

De *Lagrime di San Pietro* is een gedicht van de hand van de 16^e eeuwse soldaat-dichter Luigi Tansillo (1510–1568). Zijn werken stonden op de lijst van boeken die door de Rooms-Katholieke kerk verboden waren, de Index Librorum Prohibitorum. De aanleiding hiervoor was zijn geschrift // *Vendemmiatore*, De Druivenplukker, dat, weliswaar in bedekte termen, de geneugten van de lichamelijke liefde bezingt.

Toen zijn geschrift in 1559 tijdens de Inquisitie door paus Paulus IV in de ban gedaan werd, betuigde Tansillo direct spijt over zijn jeugdzonde en vroeg de paus om vergiffenis. Ook kondigde hij aan dat hij bezig was met de *Lagrime di San Pietro*, waarschijnlijk in de hoop daarmee weer in de pauselijke gunst te komen. Aan Tansillo's gedicht ligt dus een verlangen naar vergeving ten grondslag.

Het schrijven van de *Lagrima* zou Tansillo tot aan zijn dood in 1568 in beslag nemen. Het gedicht bestaat uit maar liefst 1277 verzen. Elk vers telt acht 11-lettergripige regels met het rijmschema ABABABCC. Tansillo's laatste werk is rijk aan beeldspraak en kent vele dimensies. Belangrijke thema's zijn verraad, ontrouw, zonde, schuldgevoel, berouw, inkeer, vergeving, maar ook ouderdom, aftakeling, depressiviteit en doodsverlangen.

De compositie

Lassus (1532–1594) werd in 1556 aangesteld als zanger aan het hof van Albrecht V van Beieren in München. In 1563 promoveerde hij er tot kapelmeester. Hij stond aan het hoofd van een ensemble dat optochten, toernooien,

jachtpartijen, kerkdiensten en andere feestelijkheden diende op te luisteren. De componist heeft die functie tot zijn dood in 1594 vervuld. In

tegenstelling tot wat de functietitel doet vermoeden, was Lassus' bestaan als hofkapelmeester geen vetpot. Hij en zijn vrouw, een hofdame, hadden veel financiële problemen, en in de

laatste jaren van zijn leven schijnt Lassus dan ook geleden te hebben aan slapeloosheid en zwaarmoedigheid.

In zijn inleiding voor de *Lagrima di San Pietro* schreef Lassus: 'per mia particolare devotione in questa mia hormai grave età', 'voor mijn uitzonderlijke devotie nu ik in de winter van mijn leven ben'. Lassus droeg zijn werk op aan paus Clemens VIII. Het is het langste werk dat hij ooit schreef: een uur lang onvervalst contrapunt!

Lassus' compositie bestaat uit 20 geestelijke madrigalen en een motet. Voor de madrigalen selecteerde Lassus 20 verzen uit Tansillo's gedicht. Het afsluitende motet is in het Latijn.

Zoals al eerder genoemd bestaat de compositie uit drie delen die ieder zeven verzen bevatten. Deel 1 heeft een verhalend karakter en beschrijft de grootspraak van Petrus en zijn verloochening van Jezus. We zien veel 'zintuiglijke beeldspraak'. Vers 7 is cruciaal. Hierin wordt het verraad van Petrus aan Jezus afgespiegeld als wreder dan diens kruisiging.

Deel 2 begint met Jezus' verwijt aan Petrus en beschrijft diens verdriet, schaamte en schuldgevoel. In dit deel gebruikt Tansillo beelden die met de natuur te maken hebben: de smeltende sneeuwvlok, het droogvallende beekje. Het einde van dit deel benadrukt de eindeloosheid van het lijden.

Deel 3 beschrijft de hulpeloosheid van Petrus wanneer hij zich realiseert dat hij door zijn verraad zijn kans op het Eeuwige Leven heeft verspeeld. Deze bewustwording ligt ten grondslag aan Petrus' doodsverlangen: 'Scheer je weg, onwaarachtig leven, schiet op; als ik het Ware Leven heb verloochend, heb ik geen behoefte aan een schim daarvan!'

Het motet, het sluitstuk van de *Lagrime*, verwoordt Jezus' bittere weeklacht aan het kruis.

In zijn compositie heeft Lassus de tekst van Tansillo meesterlijk verklankt. Elk vers bevat minstens twee 'geluidseffecten'. We noemen er enkele:

Vers II

Het vliegen van de pijlen bij 'passaro' is uitgebeeld in de coloraturen in de vrouwenstemmen.

Vers III

Het kraaien van de haan wordt verklankt door een 'loopje' naar beneden in de mannenstemmen bij 'Il gallo publicatol contumace'.

Vers IV

'Cinto di tanti nemici': het herhalen van 'nemici' (vijanden) die Christus ingesloten hebben, zodat ook in de muziek de vijanden overal zijn.

Vers VI

'Così tal hor, benché profane cose siano a le sacre d'agguagliarsi indegne': het aardse wordt verklankt door de lage stemmen, het hemelse door de hoge stemmen.

Vers IX

'Chi ad una ad una raccontar potesse' ('Wie woord voor woord zou kunnen navertellen'): de zangstemmen beelden dit uit door over en weer met elkaar te 'praten'.

Vers X

'Come falda di neve ch' agghiacciata': de zwevende sneeuwvlok wordt verklankt door de bovenstemmen; de donkere ijzige vallei door de onderstemmen: 'il verno in chiusa valle ascose giaque'.

Vers XI

'rivo o corrente': het stromende water wordt verklankt in de coloraturen.

De frase 'udendo il gallo a dir' ('als hij de haan hoorde roepen') wordt drie keer gezongen.

Vers XII

'asperso tutto di color di morte': de grauwheid van de dood wordt verbeeld door de onderstemmen, waarna bij 'dal raggio dei santi occhi riscaldato' de bovenstemmen de zon laten doorbreken.

Vers XIV

Hoe Petrus letterlijk luid jammerend gaat waar zijn verdriet hem brengt, 'ne va gridando', wordt verklankt door sprongen (kwart, kwint, octaaf) omhoog in alle stemmen.

Vers XVI

'O, vita troppo rea, troppo fallace': het slechte leven wordt verklankt door de onderstemmen; 'che, per fuggir': het vluchten wordt uitgebeeld door jachtige coloraturen in de bovenstemmen.

'e gir' sotterra': de duisternis van het graf wordt verklankt door de onderstemmen.

Vers XVII

'sciolti fusser del mondo' ('verlost van de wereld') wordt verklankt door de combinatie van akkoorden, het tempo en de lichtheid van de bovenstemmen (een soort zweven in de muziek).

Het beven van angst wordt in de sopraanpartij nagebootst door het herhalen van de toon in 'paventi'.

Vers XVIII

Het strompelen van de kreupele ('zoppo') wordt verklankt door de gepuncteerde ritmes, en de generale pauze na 'muto' drukt de stilte van de stomme uit.

Vers XIX

Het beven van ouderdom wordt in de sopraanpartij nagebootst door het herhalen van de toon in 'l' eta ch' avea'.

Helaas overleed Lassus drie weken (3 x 7!) nadat hij de compositie voltooid had. Hij heeft nooit een uitvoering van zijn zwanenzang gehoord.

In zijn werk *The Italian Madrigal* (1949) stelt de Duitse musicoloog Alfred Einstein (niet te verwarren met de beroemde natuurkundige) de *Lagrima* gelijk aan Bach's 'Musikalisches Opfer' en 'Die Kunst der Fuge' qua vakmanschap, dimensies en ingetogenheid.

Onze dirigent beschouwt de *Lagrima* als een lakmoesproef voor elk koor dat pretendeert zich te specialiseren in 16^e eeuwse polyfonie.

Aan u het oordeel!

Lucas

54 Ze grepen Jezus vast en voerden hem weg, en brachten hem naar het huis van de hogepriester. Petrus volgde hen op een afstand. 55 Ze staken een vuur aan midden op de binnenplaats en gingen eromheen zitten; Petrus voegde zich bij hen. 56 Een dienstmeisje zag hem bij het vuur zitten, keek hem strak aan en zei: 'Die man hoorde er ook bij!' 57 Maar hij ontkende het: 'Ik ken hem niet eens!' 58 Even later merkte een ander hem op en zei: 'Jij bent ook een van hen!' Maar Petrus zei: 'Welnee man, helemaal niet.' 59 En ongeveer een uur later zei nog iemand met grote stelligheid: 'Ja zeker, die man was ook in zijn gezelschap, hij komt immers ook uit Galilea.' 60 Maar Petrus zei: 'Ik weet niet waar je het over hebt.' En op datzelfde moment, terwijl hij nog sprak, kraaide er een haan. 61 De Heer draaide zich om en keek Petrus aan, en toen herinnerde Petrus zich de woorden van de Heer: 'Nog voor er vannacht een haan heeft gekraaid zul je mij driemaal verloochenen.' 62 Hij ging naar buiten en huilde bitter.

Cappella Gabrieli

1e Sopranen

Hilda Foncke
Marion Huyer-Koornneef
Hanneke Pot
Wilma Stolk

2e Sopranen

Hannelore Götz
Bernadette van Leeuwen
Jowina Roelevink

1e Altén

Mieke Vissers
Lianne Vreugdenhil

2e Altén

Marianne van den Beukel
Peter Loader

Tenoren (1e tenorpartij)

Michael Janeschitz Kriegl
Ben Terstegge
Wim van den Tol

Baritons (2e tenorpartij)

Joachim Fuchs
Peter Hilton
Koen van Lee

Bassen

Koos Jaspers
Maarten Kuyt
Henk Oldenhof

Van SKPR naar Cappella Gabrieli

Ruim vijfentwintig jaar geleden werd de Stichting Koorprojecten Rotterdam (SKPR) opgericht. Het idee om koormuziek in een paar maanden in te studeren en uit te voeren met een groep zangers die steeds opnieuw werd samengesteld, was in 1986 nog niet wijdverbreid; het Rotterdamse projectkoor was een van de eerste in Nederland.

De Rotterdamse koorprojecten leverden vier cd's op, met onder meer muziek van Palestrina, Purcell (*Dido and Aeneas*) en de familie Bach. Koningin Beatrix gebruikte de cd met werk van Hendrik Andriessen (1992) als begeleidende muziek bij haar kersttoespraak. De koorprojecten vierden hun tienjarig bestaan met een mis en de *Mariavespers* van Monteverdi en met *Jephte* van Carissimi.

Vanaf het begin was Maarten Michielsen de dirigent. Hij nodigde regelmatig specialisten uit die het koor verder konden brengen. Andrew Parrott, David Wulstan, Frans Moonen, Harry van der Kamp en Jan Bogaarts werkten niet alleen met veel kennis van zaken, maar ook met groot enthousiasme met het koor.

Na dertien jaar groeide bij de kern van het koor de behoefte om op regelmatige basis te schaven aan een gemeenschappelijke klank, te werken aan veeleisend

repertoire en dieper door te dringen in de muziek. Daarom is Cappella Gabrieli opgezet: een wekelijks repeterend koor met ervaren zangers dat wordt uitgebreid als de muziek erom vraagt. In 2000 gaf het koor zijn eerste concert. Daarna volgden programma's met veel polyfone muziek uit renaissance en barok, maar ook met twintigste-eeuwse stukken. Cappella Gabrieli zong werken van Johann Sebastian Bach (Hohe Messe, vierde Lutherse mis, Magnificat), cantates (Buxtehude, Bach, Telemann), Gesualdo en Lassus (Lagime di San Pietro), maar ook ouder (Machaut) en moderner werk (Britten, Schönberg, Hindemith).

In september 2004 was Uwe Gronostay, jarenlang chefdirigent van het RIAS-Kammerchor Berlijn en het Nederlands Kamerkoor, gastdirigent bij Cappella Gabrieli in het programma Berlijn 1875-1950. Koor en dirigent mochten elkaar graag. Een jaar later ging het koor bij hem op bezoek in Berlijn, waar het ook een concert gaf. Van een nieuwe samenwerking is het door zijn overlijden in 2008 helaas niet meer gekomen.

Een bijzonder project was het initiatief om de incompleet overgeleverde zes- en zevenstemmige motetten van Gesualdo te completeren en uit te voeren. Theo Verbey, Joop Voorn en Henri Boeren vulden de ontbrekende stemmen (bas en tweede sopraan) aan. De samenwerking met Joop Voorn beviel wederzijds zo goed, dat hij ter gelegenheid van het vijftienvijftigjarig bestaan van Cappella Gabrieli een stuk gecomponeerd heeft, *Schweigsamer Tod*. Zowel koor als publiek waren er tijdens de uitvoering in november 2011 zeer van onder de indruk.

Dirigent: Maarten Michielsen

Maarten Michielsen (1957) studeerde schoolmuziek en koordirectie aan de conservatoria van Tilburg en Den Haag en dirigeerde onder meer *Lingua musica*, het Leidse Arnold Schönbergkoor en het Toonkunstkoor Dordrecht. Sinds 1991 is hij artistiek leider van Cappella Palestrina, een ensemble van professionele zangers. Cappella Palestrina bracht twee cd's uit.

In 1985 richtte Michielsen het Koorproject Rotterdam op: per project stelde hij een kamerkoor samen van gevorderde amateurzangers. Van vier projecten zijn cd's verschenen, met werk van onder meer Palestrina, Purcell, Hendrik Andriessen en de familie Bach.

In 1999 stapten Michielsen en een groep koorleden af van de projectmatige opzet en begonnen Cappella Gabrieli.

Organist: Yoshi Kazama

Yoshi Kazama heeft ons koor al vele malen begeleid, o.a. bij onze eerdere uitvoeringen van de *Lagime di San Pietro* in 2004 en 2005. Yoshi studeerde Kunst-geschiedenis aan de Waseda University in Tokio en klavecimbel bij Ton Koopmans aan de Hogeschool van Beeldende Kunsten, Muziek en Dans in Den Haag. Ook studeerde hij orgel bij Theo Jellema en fortepiano bij Jos van Immerseel. In 2000 werd Yoshi aangenomen als solist en continuo-speler bij het European Union Baroque Orchestra. In 2002 soleerde hij met het Amsterdams Barokorkest o.l.v. Ton Koopman tijdens het Bachfestival in Leipzig.

Orlando di Lasso (1532–1594)

Lagrima di San Pietro

I

Il magnanimo Pietro, che giurato
havea, tra mille lance e mille spade,
al suo caro Signor, morir a lato,
poiché s' accorse, vinto da viltade,
nel gran bisogno haver di fe' mancato,
il dolor, la vergogna e la pietade
del proprio fallo e de l' altrui martiro
di mille punte il petto gli feriro.

II

Ma gli archi che nel petto gli aventaro,
le saette più acute e più mortali
fur gli occhi del Signor, quando il miraro.
Gli occhi fur gli archi e gli sguardi fur gli strali
che del cor non contente sen passaro
fin d' entro a l' alma, e vi fer piaghe tali,
che bisognò, mentre che visse poi
ungerle col licor degli occhi suoi.

III

Tre volte haveva, a l' importuna e audace
ancella, al servo ed al la turba rea,
detto e giurato che giamai seguace,
non fu del suo Signor, né l' conoscea.
Il gallo publicator contumace
il dichiamato in testimon' v' havea,
quando, del suo gran fallo a pena avvisto,
s'incontrar gli occhi suoi con quei di Christo.

IV

Qual a l' incontro di quelli occhi santi
il già caduto Pietro rimanesse ;
non sia chi di narralo hoggi si vanti,
che lingua non saria ch'al ver giungesse.
Parea che l' buon Signor, cinto di tanti nemici,
e de' suoi privo, dir volesse:
"Ecco, quel ch'io dissi egli è pur vero,
amico," disse al discepol fiero.

V

Giovane donna, il suo bel volto in specchio
non vide mai in lucido cristallo,
come in quel punto il miserabil vecchio
negli occhi del Signor vide il suo fallo,
né tante cose udir cupid' orecchio
potria, se stesse, ben senza intervallo,
intento à l'altrui dir cento anni e cento,
quant' ei n' udio in quel momento.

De tranen van Petrus

I Petrus ontdekt zijn misstap.

De edele Petrus had gezworen
tussen duizend lansen en duizend zwaarden
aan de zijde van zijn geliefde Heer te willen sterven.
Toen hij echter merkte, dat het hem, overweldigd door laf-
heid,
op het kritieke moment had ontbroken aan trouw,
voelde hij verdriet, schaamte en medelijden,
- om zijn eigen misstap en Christus' martelaarschap -,
die als duizend pijlpunten zijn hart verwonden.

II De ogen van de Heer doorboren zijn ziel als pijlen.

Maar de bogen die zijn borst bestookten
met de scherpste en de dodelijkste schachten,
waren de ogen van de Heer, toen zij Petrus zagen.
Zijn ogen waren bogen en zijn blikken waren pijlen,
die niet tevreden waren met het hart alleen. Ze drongen
door
tot in het diepst van Petrus' ziel en sloegen zulke wonden,
dat hij genoodzaakt was die de rest van zijn leven
te verzorgen met de tinctuur van zijn tranen.

III Petrus blikt terug naar het moment van de verloofing.

Drie maal, - aan het brutale en slimme
dienstmeisje, aan de knecht en aan de misdadige menigte -,
had hij gezworen dat hij nooit volgeling
was geweest van zijn Heer of Hem gekend had.
De haan verkondigde juist dat
de gedagvaarde getuige ontkende erbij geweest te zijn,
toen, van zijn grote misstap nog nauwelijks bewust,
Petrus' ogen de blik van Christus troffen.

IV De boodschap die Petrus las in de ogen van Christus.

Hoe door de ontmoeting met deze goddelijke ogen
Petrus, die zojuist jammerlijk had gefaald, zich voelde,
zou niemand tegenwoordig durven vertellen.
Woorden zouden de waarheid niet kunnen benaderen.
Het was alsof de goede Heer, omringd door vele vijanden
en verstoken van vrienden, zeggen wilde:
"Zie je wel, wat ik voorspelde is toch waar,
mijn vriend," tegen de ooit zo krijgshaftige discipel.

V De ogen van Christus als spiegel.

Een meisje dat in de spiegel kijkt
ziet haar knappe gezicht in dit heldere glas nooit beter
dan de ongelukkige oude man
die in de ogen van de Heer zijn misstap las.
Nooit zou een nieuwsgierig oor zoveel kunnen horen,
- al luisterde het onophoudelijk
naar anderen, gedurende honderden jaren -,
als Petrus hoorde op dat moment.

VI

Così tal hor, benché profane cose
siano a le sacre d'agguagliarsi indegne,
scoprir mirando altrui le voglie ascose
suol amator, senza ch' a dir le vegne.
Chi dunque esperto sia negl' ingegnose
scole d'amor, a chi no 'l prova insegne
come senza aprir bocca o scriver note
con gli occhi ancora favellarsi puote.

VII

Ogni occhio del Signor lingua veloce
parea che fusse, ed ogni occhio de' suoi
orecchia intento ad ascoltar sua voce.
"Più fieri, "parea dir, "son gli occhi tuoi
de l' empie mani che mi porrano in croce;
né sento colpo alcun che sì m' annoi,
di tanti ch' el reo stuol' in me ne scocca,
quant' il colpo ch' uscìo della tua bocca. "

VIII

"Nessun fedel, nessun cortese,
di tanti ch' io degnato d' esser miei,
ma tu, dove il mio amor via più s' accese,
perfido e ingrato sovra ogni altro sei.
Ciascun di lor sol con fuggir m' offese,
tu mi negasti, ed hor' con gli altri rei,
ti stai a pascer del mio danno gli occhi,
perché la parte del piacer ti tocchi. "

IX

Chi ad una ad una raccontar potesse
le parole di sdegno e d' amor piene
che parue a Pietro di veder impresse
nel sacro giro delle sue serene luci,
scoppiar faria chi l' intendesse,
ma se d' occhio mortale souvente viene
virtù che possa in noi, ch' il prova pensi
che puote occhio divin negli human sensi?

X

Come falda di neve ch' agghiacciata
il verno in chiusa valle ascose giacque,
a primavera poi dal sol scaldata
tutta si sface e si discioglie in acque,
così la tema ch' entro al cor gelata
era di Pietro, alhor che 'l vero tacque,
quando Christo ver lui gli occhi rivolse
tutta si sface e in pianto si risolse.

XI

E non fu il pianto suo rivo o corrente
che per calda stagion' giamai seccasse,
che, benché il re del cielo immantinente
a la perdita gratia il ritornasse,
de la sua vita tutto il rimanente
non fu mai notte ch' ei non si destasse,
udendo il gallo a dir quanto fu iniquo,
dando lagrime nove al fallo antiquo.

VI Hoe ogen kunnen spreken.

Precies zo,- hoewel je wereldse dingen
niet met goddelijke vergelijken mag -,
kan iemand, alleen door te kijken, de verborgen wensen
van zijn geliefde ontdekken zonder dat die ze uitspreekt.
Dus wie geschoold is in de subtiele
lessen van de liefde, kan aan de onervarene leren
hoe men, zonder te spreken of te schrijven,
met de ogen iemand nog iets vertellen kan.

VII Christus lijkt Petrus wreedheid te verwijten.

De ogen van de Heer waren als rappe tongen
en de ogen van zijn vriend Petrus
oren die wilden luisteren naar Christus' stem.
"Jouw ogen zijn wreder", scheen Hij te zeggen,
"dan de goddeloze handen die mij zullen kruisigen.
Geen enkele klap doet mij zo'n pijn,
- van alle slaag die ik van de misdadige menigte krijg -,
als de klap die ik kreeg door de woorden uit jouw mond."

VIII Christus lijkt Petrus trouweloosheid te verwijten.

"Niemand bleek trouw of vriendelijk,
van degenen die zich mijn vrienden mochten noemen,
maar jij, van wie ik het meeste ben gaan houden,
jij bent trouwelozer en ondankbaarder dan alle anderen.
Ieder van hen kwetste mij alleen door te vluchten, maar
jij verloochende mij, en nu, samen met de andere schuldi-
gen,
ben je je aan mijn lijden aan het vergapen.
Jij koos de gemakkelijkste weg."

IX De schok die Christus' blik teweeg brengt.

Wie woord voor woord zou kunnen navertellen
welke boodschap vol verachting en liefde
Petrus leek te kunnen lezen,
in de goddelijke uitdrukking van die kalme blik,
zou de goede verstaander dodelijk schokken.
Want als het oog van een gewone sterveling al vaak
een kracht uitstraalt, die iets in ons raakt,
welk effect heeft dan, denk je,
een goddelijke blik op de menselijke gevoelens?

X Petrus' angst verandert in verdriet.

Zoals een sneeuwvlok die bevroren
in de winter in een besloten vallei verborgen ligt,
en daarna in de lente, door de zon verwarmd,
uiteen valt en verandert in water,
zo verging het de angst, die bevroren lag in het hart
van Petrus, zolang hij de waarheid verzwegen.
Toen Christus zijn blik op Petrus richtte,
viel Petrus' vrees uiteen en loste hij op in tranen.

XI De tranen van Petrus.

En zijn tranen waren niet zoals een beekje of riviertje
dat in het warme seizoen wel eens droog valt, want,
- hoewel de Koning des Hemels hem onmiddellijk
weer in genade aannam -,
er was in het hele verdere leven van Petrus
geen nacht dat hij niet wakker werd
als hij de haan hoorde roepen hoe slecht hij was,
en hij nieuwe tranen stortte om zijn oude schuld.

XII

Quel volto ch' era poco inanzi stato
asperso tutto di color di morte,
per lo sangue che al cor, se n' era andato,
lasciando fredde l' altre parti, e smorte,
dal raggio dei santi occhi riscaldato
divenna fiamma, e per l' istesse porte
ch' era entrato, il timor fuggendo sparue,
e nel suo loco la vergogna apparue.

XIII

Veduto il miser quando differente
dal primo stato suo si ritrovava,
non bastando gli il cor di star presente
a l' offeso Signor che sì l' amava.
Senza aspettar se fiera o se clemente
sententia il duro tribunal li dava,
da l' odioso albergo ove era allora,
piangendo amaramente, uscì di fuora.

XIV

E vago d' incontrar chi giusta pena
desse al suo grave error, poichè paura
di maggior mal l' ardita mano raffrena.
Per l' ombre errando de la notte oscura,
ne va gridando ove il dolor il mena.
E la vita, che inanzi hebbe sì a cura,
hor più ch' altro odia, e sol di lei si duole,
e perchè lo fe errar, più non la vuole.

XV

"Vattene, vita, va," dicea piangendo,
"dove non sia chi t' odi o chi ti sdegni.
Lasciami! So che non è ben, essendo
compagnia così rea, meco ne vegni.
Vattene, vita, va, ch' io non intendo
che un' altra volta ad esser vil m' insegni ;
né voglio, per prolungar tue frali tempore,
uccider l' alma, nata a viver sempre. "

XVI

"O, vita troppo rea, troppo fallace,
che, per fuggir qua giù sì breve guerra,
perder m' hai fatto in cielo eterna pace!
Chi più desia goderti in su la terra
più tosto senza te schernito giace,
e chi vorria lasciarti e gir' sotterra,
non vuoi malgrado suo giamai lasciarlo,
vaga di sempre a novo duol serbarlo. "

XII Petrus' angst verandert in schaamte.

Petrus' gezicht droeg zojuist nog
de kleur van de dood,
omdat het bloed zich had teruggetrokken in het hart,
en de rest van het lichaam koud en verdoofd had achterge-
laten.
Maar nu, door de stralen van de heilige ogen verwarmd,
ontvlamde het, en door dezelfde poort
als waardoor de vrees binnengekomen was, vluchtte zij,
en nam de schaamte haar plaats in.

XIII Petrus verlaat Christus.

Toen de ongelukkige Petrus merkte,
hoe zijn gevoelens omgeslagen waren,
had hij het hart niet om te blijven
bij de gekwetste Heer die hem zo liefhad.
Zonder af te wachten of het een zwaar of mild
vonnis zou zijn dat het strenge tribunaal zou vellen,
liep hij, van de afschuwelijke plek waar hij zich bevond,
bitter wenend, weg, naar buiten.

XIV Petrus doolt wanhopig rond.

Nu is hij op zoek naar iemand die hem zijn gerechte straf
kan opleggen voor zijn ernstige misstap, omdat de angst
voor grotere zonde hem verhindert de hand aan zichzelf te
slaan.
Dolend door de schaduwen van de duistere nacht,
gaat hij wenend waarheen zijn verdriet hem drijft.
En zijn leven, dat hij eerst zo bang was te verliezen,
haat hij nu boven alles. Het leven is hem een kwelling,
en omdat het hem deed zondigen, wil hij het liever kwijt.

XV Petrus geeft het aardse leven de schuld van zijn lafheid.

"Scheer je weg, leven, ga," roept hij huilend ,
"ga ergens heen waar niemand is die jou haat of veracht.
Laat me met rust! Ik weet dat het niet goed is als ik
in jouw slechte gezelschap blijf.
Scheer je weg, leven, ga, want ik wil niet
nog eens meemaken, dat jij mij leert om laf te zijn.
Of, door jouw slappe karakter maar z'n gang te laten gaan,
mijn ziel ombrengen, die geboren is om eeuwig te leven."

XVI Petrus ziet hoe het aardse leven hem in de val lokte.

'O, jij al te slecht en bedrieglijk leven!
Je liet me ontsnappen, hier beneden, aan een kortstondige
strijd,
maar zo heb je me beroofd van de eeuwige vrede in de
hemel!
Wie meer van jou, leven, wil genieten op aarde,
ligt al gauw, en zonder jou, door iedereen bespot, in de
goot.
En wie zich van je wil ontdoen, en het graf zoekt,
wil je desondanks nooit laten gaan,
om hem steeds opnieuw te kunnen kwellen.'

XVII

“Ah, quanti già felici in giovanezza
recò l’ indugio tuo lunghi tormenti
che se inanzi al venir de la vechiezza
sciolti fusser del mondo, più contenti
morti sariam, poiché non ha fermezza
stato alcun che si temi o si paventi.
Onde io, vita, a ragion di te mi doglio
che stessi meco e stai più che non voglio. ”

XVIII

“Non trovava mia fe’ sì duro intoppo
se tu non stavi sì gran tempo meco ;
se non havesser gli anni e il viver troppo
portato il senno e la memoria seco.
Pensar dovea ch’ io vidi dar al zoppo
il pie, la lingua al muto, gli occhi al cieco,
e quel che più maravigliar fe l’ ombre
render l’ anime ai corpi ond’ eran sgombre. ”

XIX

“Queste opre e più, che ‘l mondo ed io sapea,
ramentar mi dovean’ che il lor fattore
fontana di salute esser dovea,
e sgombrar dal mio petto ogni timore ;
ma, come quel che per l’ eta ch’ avea,
era di senno e di me stesso fuore.
Nel gran periglio, ricercando aita,
per tema di morir negai la vita. ”

XX

“Negando il mio Signor, negai quel ch’ era
la vita ond’ ogni vita si deriva;
vita tranquilla che non teme o spera,
né puote il corso suo giunger a riva.
Poiché dunque negai la vita vera
non è, non è ragion che unqua più viva.
Vattene, vita fallace, e tosto sgombra ;
se la vera negai, non chiedo l’ ombra! ”

XXI

“Vide homo quæ pro te patior
ad te clamo qui pro te morior:
‘Vide pœnas quibus afficior,
Vide clavos quibus confodior.
Non est dolor sicut quo crucior
et cum sit tantus dolor exterior,
intus tamen dolor est gravior,
tam ingratum cum te experior.’ ”

Tekst : Luigi Tansillo

XVII Petrus bedenkt de nadelen van een lang leven.

“Ach, hoeveel mensen, die gelukkig waren in hun jeugd,
heeft dat getreuzel van het leven langdurig lijden bezorgd,
terwijl ze, - als ze vóór ze oud waren geworden
verlost waren geweest van de wereld -, tevreden
gestorven waren. Want niemand is bestand tegen
beproeving,
als hij leeft in angst en beven.
Vandaar dat ik, o leven, mij met reden over jou beklaag,
omdat je langer bij me blijft dan ik wil.”

VIII Petrus beseft dat hij beter had moeten weten.

“Mijn trouw zou niet zo zwaar op de proef gesteld zijn,
als jij, leven, niet zó lang bij mij was gebleven;
en als niet de jaren van mijn veel te lange bestaan
me mijn verstand en geheugen afgenomen hadden.
Ik had moeten bedenken, dat ik gezien heb dat Hij de kreu-
pele
voeten gaf; een stem aan de stomme en zicht aan de
blinde.
En het grootste wonder: dat Hij de Dood dwong de ziel
terug te laten keren in de lichamen van overledenen.”

XIX Petrus beseft dat hij het Ware Leven heeft verloochend.

“Deze wonderdaden en meer, die iedereen kende,
hadden mij eraan moeten herinneren dat Hij die ze ver-
richtte
wel de bron van alle heil moest zijn.
Ze hadden alle angst uit mijn gemoed moeten verdrijven,
maar ik, net als een seniele grijsaard,
was mijn verstand kwijt en buiten mijzelf.
Op het kritieke moment, zoekend naar een uitweg,
uit angst voor de dood, verloochende ik het Leven.”

*XX Het verschil tussen het ware en het onwaarachtige
leven.*

“Toen ik mijn Heer verloochende, verloochende ik Hem
die het Leven is, waaraan alle leven ontspringt;
het serene leven, zonder vrees of hoop,
waarvan de loop geen einde kent.
Omdat ik toen het Ware Leven verloochende,
is er geen enkele reden waarom ik nog langer zou leven.
Scheer je weg, onwaarachtig leven, schiet op;
als ik het Ware Leven heb verloochend,
heb ik geen behoefte aan een schim daarvan!”

XXI Epiloog : Christus spreekt.

“Zie, mens, hoe ik voor jou lijd.
Tot jou roep ik, die voor jou sterft:
‘Zie de straf, die ik verduur,
zie de spijkers, die mij doorboren.
Er is geen pijn als die aan het kruis,
maar hoe groot mijn uiterlijke pijn ook is,
de innerlijke pijn is nog veel erger,
als ik jouw ondankbaarheid ervaar.’ ”

Vertaling: Hanneke Pot, met dank aan H. Jansen.

Volg Cappella Gabrieli (liefst digitaal)

Wilt u op de hoogte blijven van de activiteiten van Cappella Gabrieli? Meld dat dan even bij het tafeltje aan de ingang. U krijgt dan informatie over concerten, digitaal of per post. Wilt u de informatie voortaan digitaal ontvangen in plaats van op de deurmat, vertel het ons. Dat scheelt postzegels. Ook op www.cappellagabrieli.nl, Facebook (Cappella Gabrieli) en Twitter (@CappellaG) zijn we goed te volgen.

Meezingen?

Cappella Gabrieli heeft altijd belangstelling voor gevorderde zangers in alle stemgroepen. Het koor repeteert op zondagavond in Rotterdam-centrum, vlak bij station Blaak. Bent u geïnteresseerd of kent u iemand die dat is? Maak een afspraak voor een auditie met Maarten Michielsen, 06-144 87 661.

Orgeltje huren?

Cappella Gabrieli is de trotse bezitter van een kistorgeltje met unieke kwaliteiten. Het instrument is door orgelbouwer Henk Klop in Garderen speciaal ontworpen en gebouwd voor renaissance- en barokmuziek. Het is te huur; neem daarvoor contact op met Maarten Michielsen, 06-144 87 661.

Tekst en opmaak programmaboekje

Wilma Stolk, met dank aan Hanneke Pot en Koos Jaspers

Bronnen:

- http://en.wikipedia.org/wiki/Lagrime_di_San_Pietro;
- <http://www.christianvanzitteren.nl/catholicism/kalender/belokenpasen.html>;
- http://en.wikipedia.org/wiki/Our_Lady_of_Sorrows#Seven_Sorrows;
- http://nl.wikipedia.org/wiki/Onze-Lieve-Vrouw_van_Smarten;
- http://en.wikipedia.org/wiki/Luigi_Tansillo;
- Paul van Nevel, tekst CD-boekje bij de uitvoering van Orlandi di Lasso's *Lagrime di San Pietro* door het Huelgas Ensemble (Sony Classical, Vivarte)

www.cappellagabrieli.nl
info@cappellagabrieli.nl